

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

2020-03-18
Dnr 2018:877
1 (19)

Redovisning av Skolverkets uppdrag om att genomföra insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.

Härmed redovisas uppdraget om att *Statens skolverk ska genomföra insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Skolverket ska redovisa genomförda insatser till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) senast den 31 mars 2020.* Uppdraget är givet i Regleringsbrev för budgetåret 2018 avseende Statens skolverk 2017/05023/BS.

Sammanfattning

Rekryteringsbehovet av yrkeslärare är stort för alla yrkesområden både inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning och beräknas uppgå till cirka 12 500 heltidstjänster fram till 2033. För att täcka det framräknade rekryteringsbehovet krävs en total examination av cirka 15 700 yrkeslärare under prognosperioden.

Skolverket har under 2019 genomfört ett antal insatser för att stärka tillgången på yrkeslärare. De viktigaste av dessa är:

- en intervjustudie
- arbetet gentemot de nationella programråden
- fortsatt handledarutbildning
- en kommunikationskampanj

Under början av 2019 genomförde Skolverket en *intervjustudie*. Syftet med intervjustudien var att få bättre kunskapsunderlag för hur Skolverket ska kommunicera med skolor och huvudmän kring frågan om rekrytering av yrkeslärare inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Av intervjustudien framgår att den enskilt viktigaste framgångsfaktorn för att rekrytera yrkeslärare är rekrytering genom de lokala och regionala nätverk som rektorer bygger upp och underhåller med hjälp av yrkeslärare, apl-samordnare och -handledare. Personer som arbetar inom relevant bransch är de som i regel rekryteras som yrkeslärare. Vidare framgår det av studien att det stöd som skolhuvudmän främst efterfrågar är informationsinsatser riktade till branschorganisationer och yrkesverksamma.

I dialog med de *nationella programråden* har Skolverket diskuterat det framtida behovet av yrkeslärare och hur detta behov kan kommuniceras med branscher och yrkesverksamma.

Genom Skolverkets *handledarutbildning* kommer myndigheten i kontakt med yrkesverksamma med intresse för skola och utbildning. Genom dessa kontakter kan Skolverket få yrkesverksamma att reflektera över yrkesläraryrket som en möjlig karriärväg. För närvarande finns det 98 524 registrerade användare på webbplatsen för Skolverkets apl-handledarutbildning.

Skolverket genomförde en *kommunikationskampanj* mellan september och december 2019. Målgrupper för kampanjen var potentiella yrkeslärare, huvudmän och rektorer samt branscher. Eftersom Skolverket sedan tidigare bedrivit lärarkampanjen "För det vidare" valde Skolverket att fortsätta med det konceptet men inrikta kampanjen mot målgruppen potentiella yrkeslärare. Samtidigt med denna kampanj informerade Skolverket skolhuvudmän och rektorer samt branscher om det stora behovet av yrkeslärare. Syftet med kommunikationskampanjen var att potentiella yrkeslärare skulle bli intresserade av att bli yrkeslärare och att göra dem medvetna om att deras yrkeskunskaper är viktiga för nästa generation inom yrket.

Under 2019 har antalet sökande till yrkeslärarutbildningen ökat enligt följande:

- Till ht 2019 ökade antalet förstahandssökande till yrkeslärarutbildningen med 191 sökande jämfört med motsvarande period 2018.
- Till vt 2020 ökade antalet förstahandssökande till yrkeslärarutbildningen med 150 sökande jämfört med ht 2019.

Skolverket kommer att fortsätta arbetet med att stödja skolhuvudmän i deras arbetet med rekrytering av yrkeslärare. En viktig del i detta arbete är att stödja huvudmän i deras arbete att bygga upp lokala och regionala nätverk med hjälp av yrkeslärare, apl-samordnare och -handledare. Endast med långsiktiga insatser går det att minska lärarbristen.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	2
Innehållsförteckning	4
1. Bakgrund	5
1.1 Stort rekryteringsbehov av yrkeslärare.....	5
1.2 Antagning till och examinering på yrkeslärarprogrammet	5
1.3 Många yrkeslärare lämnar yrket	6
1.4 Branscherna oroade	6
2. Skolverkets insatser.....	7
3. Intervjustudie.....	7
4. Nationella programråden	9
5.Handledarutbildning.....	9
6. Kommunikationskampanj	10
6.1 Målgrupper.....	10
6.2 Kommunikativa vägval.....	11
6.3 Informationskampanjens genomförande	12
6.4 Resultat av kommunikationskampanjen.....	13
6.5 Samordning med andra kampanjer.....	14
7. Ökat antal sökande till yrkeslärarprogrammet	15
8. Diskussion.....	15
9. Skolverkets fortsatta arbete	16
Bilagor	17

1. Bakgrund

1.1 Stort rekryteringsbehov av yrkeslärare

Rekryteringsbehovet av yrkeslärare är stort för alla yrkesområden både inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning. Rekryteringsbehovet för yrkeslärare beräknas enligt Skolverkets senaste lärarprognos¹ uppgå till cirka 12 500 heltidstjänster fram till 2033. För att täcka detta behov uttryckt i heltidstjänster, krävs en total examination på cirka 15 700 yrkeslärare under hela prognosperioden från 2019 till 2033. Examinationsbehovet uppgår till 6 100 yrkeslärare den första femårsperioden, 5 100 den andra och 4 500 den sista femårsperioden.

Mellan åren 2019 och 2033 är rekryteringsbehovet antalsmässigt något större till yrkesämnen knutna till fordon- och transportprogrammet, bygg- och anläggningsprogrammet samt el- och energiprogrammet.²

Av Skolverkets statistik framgår att de flesta yrkesprogram har en relativt stor andel yrkeslärare som saknar en pedagogisk högskoleexamen.³ Yrkeslärare är i vissa fall undantagna från kravet på lärarlegitimation för att kunna anställas utan tidsbegränsning.⁴ Frågan är då vad begreppet yrkeslärare betecknar. Skolverket har i detta arbete valt att definiera yrkeslärare som en person med rätt yrkeskompetens och med pedagogisk högskoleexamen. Eftersom en skolhuvudman kan tillsvidareanställa en yrkesverksam utan krav på pedagogisk högskoleexamen bedömer Skolverket att det är relevant att kommunicera vikten av både rätt yrkeskompetens och pedagogisk skicklighet som en kvalitetsaspekt för elevens kunskapsutveckling och skolans måluppfyllelse.

1.2 Antagning till och examinering på yrkeslärarprogrammet

Sedan 2011 finns en särskild yrkeslärarexamen som omfattar 90 högskolepoäng. Utbildningen består av en utbildningsvetenskaplig kärna om 60 högskolepoäng och 30 högskolepoäng är verksamhetsförlagd utbildning.

Hösten 2018 var det 1 436 sökande till yrkeslärarprogrammet på landets högskolor, varav 1 117 var förstahandssökande. Efter validering av sökandes dokumenterade yrkeslivserfarenhet återstod 596 behöriga sökande varav 515 antogs till utbildningen.⁵ Motsvarande siffror för hösten 2019 var 1 211 förstahandssökande, 645 behöriga och 537 antagna. Andel examinerade inom nominell studietid plus tre år efter avsedd yrkesexamen på yrkeslärarprogrammet 2016/17 var 63 procent vilket ligger lägre än snittet av högskolornas yrkesprogram.⁶

¹ *Lärarprognos 2019*. Dnr 2018:1500, Skolverket 2019.

² Ibid

³ Bilaga 1, Andel yrkeslärare inom gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen 2018 – 19; Bilaga 2, Andel yrkeslärare inom kommunal vuxenutbildning med pedagogisk högskoleexamen 2018 – 2019.

⁴ 2 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁵ *Antagning till högre utbildning*, Universitet och högskolerådet 2018.

⁶ *Antagning till högre utbildning*, Universitet och högskolerådet 2019.

1.2.1 Validering kan vara problematisk

Universitets och högskolerådet, UHR, har med en referensgrupp under 2019 kartlagt högskolornas arbete med att validera yrkeskunskaper.⁷

Valideringsverksamheten är sedan 2011 decentraliserad till tio lärosäten som har egna anställda kartläggare, vilka sköter dokumentation och kontakt med de sakkunniga som bedömer yrkeskunskapen hos de sökande. Valideringen av den sökandes yrkeskunskaper utförs på olika sätt utifrån olika bedömningsgrunder på de tio lärosätena, vilket inte når upp till UHR:s mål om kvalitet, likvärdighet och transparens i valideringen. Att sökandes yrkeskunskaper bedöms och valideras på olika grunder till yrkeslärarprogrammet gör att ”det saknas förutsättningar för att utveckla en gemensam, för individen, rättssäker praxis i valideringsarbetet som leder till en nationellt kvalitetssäkrad valideringsprocess”⁸.

En avhandling av Maria Johansson från 2019⁹ finner att det finns ett flertal svårigheter inbyggda i valideringen. De sökande förväntas till exempel kunna beskriva sin yrkeskunskap i skrift, trots att den i stora delar utgörs av tyst kunskap. Det kan upplevas svårt att beskriva något som man inte tidigare formulerat eller som inte går att formulera. Yrkeskunskapen anpassas och transformeras därför för att passa utbildningssystemet. Risker är därmed att den förenklas.

Frågan om validering gentemot yrkeslärarutbildningen ligger utanför Skolverkets verksamhetsområde, vilket innebär att Skolverket i detta uppdrag inte föreslår några åtgärder.

1.3 Många yrkeslärare lämnar yrket

Om yrkeslärarna skulle välja att stanna kvar i skolan i samma utsträckning som gymnasielärare i allmänna ämnen skulle det beräknade examinationsbehovet av yrkeslärare minska med 25 procent. Enligt Skolverkets senaste lärarprognos är en central orsak till den beräknade bristen på yrkeslärare att yrkeslärares kvarvaro i och återgång till yrket är relativt låg. Dessutom väntas en betydande del av de nu verksamma yrkeslärarna gå i pension. Närmare sex av tio yrkeslärare är idag 50 år eller äldre. Det indikerar att de inte kommer att arbeta lika många år i yrket som lärare i andra lärarkategorier och att en stor andel av dagens yrkeslärare kommer att gå i pension under de kommande femton åren.¹⁰

1.4 Branscherna oroade

De nationella programråden är oroade över svårigheten att rekrytera yrkeslärare, samtidigt som man anser att det är svårt att uppmana företagen att bidra med sina

⁷ Bilaga 3, *Slutrapport från referensgruppen för kompetenskartläggning. Slutsatser och förslag från arbete utfört våren 2019*, UHR 2019.

⁸ *Ibid.*

⁹ *The institutionalisation of validation and the transformation of vocational knowledge*, Maria Johansson, Linnéuniversitetet 2019

¹⁰ *Lärarprognos 2019*. Dnr 2018:1500, Skolverket 2019.

medarbetare för att stärka tillgången på yrkeslärare. Särskilt när utmaningarna redan är stora vad gäller kompetensförsörjningen i de flesta branscher.¹¹

En fordonsbransch, Sveriges fordonsverkstaders förening (SFVF) anser dock att deras medlemsföretag måste hjälpa till med att rekrytera nya yrkeslärare, eftersom bristen har gjort att situationen, enligt branschen, är katastrofal. De flesta av de cirka 190 gymnasieskolor de samarbetar med saknar behöriga yngre yrkeslärare. Om det inte finns tillräckligt med behöriga lärare om cirka fem år, kan följderna bli att deras medlemsföretag inte hittar anställningsbara medarbetare.¹²

2. Skolverkets insatser

Av Regleringsbrevet för budgetåret 2018 ges Skolverket i uppdrag att genomföra insatser som bidrar till att stärka tillgången på yrkeslärare i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.

Skolverket har under 2019 genomfört att antal insatser för att stärka tillgången på yrkeslärare. De viktigaste av dessa är:

- en intervjustudie
- arbetet gentemot de nationella programråden samt Skolverkets olika nätverk
- fortsatt handledarutbildning
- en kommunikationskampanj

Utöver ovan insatser har Skolverket även under 2019 tagit fram en kunskapsöversikt i samarbete med professor Per Andersson, Linköpings universitet, *Att utbilda nästa generation i yrket – En kunskapsöversikt om och för yrkeslärare*.¹³ Genom såväl nationell som internationell forskning ger denna underlag för att på vetenskaplig grund diskutera yrkeslärares arbete och deras dubbla identiteter. Att bli yrkeslärare innebär att utveckla en dubbel identitet. En identitet som yrkesman i grundyrket, som ger kompetens att undervisa i yrkesämnen och en läraridentitet som utvecklas genom att utbilda sig i "lärarkunskap".

3. Intervjustudie

Skolverket genomförde under början av 2019 en intervjustudie, *Arbete med att säkerställa tillgången till yrkeslärare – intervjuer med huvudmän och rektorer*.¹⁴ Syftet med intervjustudien var att få bättre kunskapsunderlag för hur Skolverket ska kommunicera med skolor och huvudmän kring frågan om rekrytering av yrkeslärare inom gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning.

Under perioden 7–25 januari 2019 intervjuade Skolverket 17 rektorer samt HR-chefer och verksamhetschefer hos 16 skolhuvudmän för att få veta hur de arbetar med att säkerställa tillgången till yrkeslärare. Underlaget ger en bild av arbetet och

¹¹ Programrådskonferens Skolverket 19-02-11

¹² <https://www.fordonsverkstader.se/branschen-behovet-rekrytera-nya-yrkeslarare/>

¹³ *Att utbilda nästa generation i yrket – En kunskapsöversikt om och för yrkeslärare*, Skolverket 2019.

¹⁴ *Arbete med att säkerställa tillgången till yrkeslärare – intervjuer med huvudmän och rektorer*. Dnr 2018:877, Skolverket 2019.

förutsättningarna hos de aktuella huvudmännen, men studien är inte nationellt representativ. Urvalet är dock utformat för att ge största möjliga variation utifrån variabler som kan antas påverka eller påverkas av förutsättningarna för huvudmännen att rekrytera och behålla yrkeslärare. De mest centrala observationerna från studien är följande:

- De lokala och regionala nätverk som rektorer bygger upp och underhåller med hjälp av yrkeslärare, apl-samordnare och handledare framstår som den enskilt viktigaste rekryteringsvägen och framgångsfaktorn för att rekrytera yrkeslärare med relevant kompetens. Rekrytering av yrkeslärare sker som regel av personer som jobbar inom relevant bransch och har efterfrågad yrkeskompetens.
- Flertalet skolhuvudmän upplever att det är en stor utmaning att rekrytera yrkeslärare, särskilt yrkeslärare med stark förankring på arbetsmarknaden eller som har en specifik kompetens.
- Flera skolhuvudmän framhåller möjligheten till kompetensutveckling för yrkeslärare kopplat till sitt yrke såväl som möjligheter att hålla kontakt med branschen och upprätthålla sitt yrkeskunnande som viktiga faktorer för att behålla lärarna.
- Att möta de sökandes löneanspråk upplevs av flertalet rektorer som den främsta utmaningen vid rekrytering av yrkeslärare. Men betydelsen av detta varierar mellan olika yrkesprogram. Vissa skolhuvudmän sätter dock högre löner för yrkeslärare jämfört med andra lärarkategorier medan andra försöker ha en mer samlad lönestruktur.
- Det stöd som mest tydligt efterfrågas från skolhuvudmännen är informationsinsatser riktade till branschorganisationer och yrkesverksamma. Informationsinsatserna bör inriktas på att öka medvetenheten om yrkesläraryrket och väcka intresse hos yrkesverksamma med relevant kompetens att vilja bli yrkeslärare. Informationsinsatserna bör också rikta sig mot branscherna för att öka deras medvetenhet om vikten av fler yrkeslärare för att säkra framtida kompetensförsörjning.
- De flesta skolhuvudmän för fram arbetsmiljön som en viktig faktor för att kunna behålla yrkeslärare. En aspekt av arbetsmiljön är goda sociala relationer mellan elever och mellan elever och lärare. Huvudmännen ser att ett gott samarbetsklimat stärker viljan hos nuvarande yrkeslärare att stanna kvar i yrket, liksom för nya att söka sig till skolan. Därtill uppger huvudmännen att nuvarande elever kan återkomma som yrkeslärare om några år om de har en positiv erfarenhet av skolan.
- Flera skolhuvudmän menar att en skola med goda resultat har lättare att rekrytera yrkeslärare. Några huvudmän anger lärares delaktighet genom inflytande över planering och genomförande av undervisningen ökar kvarvarograden bland yrkeslärarna.

Av intervjustudien framstår att ett systematiskt, långsiktigt och proaktivt nätverksbyggande är den enskilt viktigaste faktorn för att identifiera relevanta personer som kan rekryteras som yrkeslärare. Det systematiska arbetet med att organisera undervisningen för eleverna och att säkerställa tillgången till relevanta arbetsplatser och apl-handledare blir därmed också ett systematiskt arbete för att identifiera och för att på sikt rekrytera yrkeslärare.

4. Nationella programråden

I dialog med de nationella programråden och ett antal nätverk har Skolverket diskuterat det framtida behovet av yrkeslärare och hur detta behov kan kommuniceras med branscher och yrkesverksamma.

De nationella programråden inrättades 2010 och för varje yrkesprogram i gymnasieskolan samt för vidareutbildningen i form av ett fjärde tekniskt år finns det ett nationellt programråd. Dessa 13 programråd är rådgivande organ till Skolverket och syftar till att stärka samarbetet mellan skola och arbetsliv. Råden utgör forum för diskussioner om yrkesutbildningens kvalitet, innehåll och utformning och här förs även diskussioner om framtida behov av yrkeslärare, då flera branscher uttrycker sin oro för den framtida kompetensförsörjningen av just yrkeslärare. Skolverket utser programrådets ledamöter, som i sin tur har nominerats av arbetsgivarorganisationer, arbetstagarorganisationer, branscher och myndigheter. De är representanter från arbetslivet med kunskap om programmets yrkesområden, till exempel som ansvariga för utbildnings- eller kompetensförsörjningsfrågor.

Under 2019–2020 har Skolverket utvärderat arbetet i de nationella programråden för att utveckla arbetet.¹⁵ Programråden är vitala i Skolverkets arbete med att utveckla yrkesutbildningarna och de är också viktiga utifrån de möjligheter som programråden skapar för nätverkande och informationsutbyte. Skolverket konstaterar i sin rapport att programrådsarbetet behöver förtydligas både inåt myndigheten och gentemot rådets ledamöter. I det pågående utvecklingsarbetet finns planer på att ta fram en kommunikationsplan för programråden, så att information om rådets arbete kan bli mer relevant för till exempel skolhuvudmän, regioner och lokala programråd och stödja arbetet med att bygga upp lokala och regionala nätverk.

5.Handledarutbildning

Genom Skolverkets handledarutbildning¹⁶ kommer myndigheten i kontakt med yrkesverksamma med intresse för skola och utbildning. Genom dessa kontakter

¹⁵ *Nationella programråd för gymnasial yrkesutbildning. Utvärdering för fortsatt utvecklingsarbete.* Dnr 2019:1098, Skolverket 2020.

¹⁶ <https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/skolverkets-webbaserade-apl-handledarutbildning>

kan Skolverket få yrkesverksamma att reflektera över yrkesläraryrket som en möjlig karriärväg.

Skolverkets webbaserade apl-handledarutbildning är en prisbelönt eLearn-utbildning, som är gratis och öppen för alla. Den ger förståelse för hur elevens arbetsplatsförlagda lärande, apl, fungerar och vad som förväntas av arbetsplatsen och av skolan. Den ger också fördjupad kännedom om elevens behov i mötet med arbetslivet, samt om handledarens roll i apl.

Handledarutbildningen består av en handledarintroduktion i fyra moduler och en fördjupningsmodul om handledning och om lärlingsutbildning. Därutöver finns en modul om att handleda elever som behöver extra stöd. Utbildningen har också ett avsnitt om arbetsplatskultur och värderingar. Under våren 2019 uppdaterades Skolverkets webbaserade handledarutbildning med ett nytt avsnitt om kränkande särbehandling och sexuella trakasserier.

För närvarande finns totalt 98 524 registrerade användare på webbplatsen för Skolverkets apl-handledarutbildning. Av dessa har 51 140 slutfört introduktionsutbildningen och 23 722 genomfört fördjupningsdelen. Under 2019 har 3 502 deltagare genomfört modulen om att handleda elever som behöver särskilt stöd. Några tidigare jämförande siffror från denna modul finns ej att tillgå.

6. Kommunikationskampanj

Under 2019 ville Skolverket öka medvetenheten om möjligheten att arbeta som yrkeslärare. Av Skolverkets intervjustudie¹⁷ framgår att potentiella yrkeslärare huvudsakligen finns bland redan yrkesverksamma samt att huvudmännen efterfrågar en informationskampanj mot dessa och mot branscherna. Skolverket kom även att rikta informationskampanjen mot huvudmän och rektorer.

Kampanjen pågick mellan september och december 2019.

6.1 Målgrupper

Skolverket identifierade tre huvudmålgrupper för sin kommunikationskampanj, potentiella yrkeslärare, huvudmän och rektorer samt branscher.

6.1.1 Potentiella yrkeslärare

Kampanjen inriktades mot yrkesverksamma inom områden där bristen på yrkeslärare är stor. Skolverket prioriterade tre branscher: bygg- och anläggningsbranschen, fordon- och transportbranschen samt vård- och omsorgsbranschen. Prioriteringen gjordes dels utifrån de yrkesområden där andelen yrkeslärare med pedagogisk högskoleexamen är lägst¹⁸, medan behovet är som

¹⁷ *Arbete med att säkerställa tillgången till yrkeslärare – intervjuer med huvudmän och rektorer*. Dnr 2018:877, Skolverket 2019.

¹⁸ Bilaga 1, Andel yrkeslärare inom gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen 2018 – 19, Skolverket; Bilaga 2, Andel yrkeslärare inom kommunal vuxenutbildning med pedagogisk högskoleexamen 2018 – 2019.

störst,¹⁹ dels utifrån ett genusperspektiv för att nå både mans- och kvinnodominerade branscher. Hos denna målgrupp ville Skolverket genom kampanjen, dels väcka en känsla för det speciella med att vara lärare, att som lärare få möjlighet ”att göra avtryck” och påverka människors liv, dels göra målgruppen medveten om yrkesläraryrket som en möjlig karriärväg eller möjlig väg för personlig utveckling. Uppmaningen i kampanjen var att gå in på fordetvidare.se och ta reda på mer om vad det innebär att vara och vad som krävs för att bli yrkeslärare.

6.1.2 Huvudmän och rektorer

Enligt Skolverkets intervjustudie hade endast några enstaka av de totalt 16 intervjuade huvudmännen en strategi för att rekrytera yrkeslärare. Däremot gav de flesta huvudmän exempel på enskilda systematiska och långsiktiga insatser. Genom kampanjen ville Skolverket ge huvudmän och rektorer insikt i problemet med bristen på yrkeslärare samt visa på vikten av långsiktiga strategier för att rekrytera yrkeslärare.

Uppmaningen i informationsinsatsen var att gå in på Skolverkets webbplats <https://www.skolverket.se/om-oss/var-verksamhet/skolverkets-prioriterade-omraden/lararforsorjningen> för att där finna stöd i ett fortsatt arbete.

Dessutom genomförde Skolverket under hösten 2019 tio utbildningskonferenser runt om i landet där myndigheten träffade sammantaget 1 000 yrkeslärare och skolledare. Temat för konferenserna var ”Schysst apl”, där myndigheten bland annat hade två externa experter som föreläste om sexuella trakasserier och kränkande särbehandling.

6.1.3 Branscher

Målgruppen branscher kan betraktas som vidareförmedlare, dvs en målgrupp som förmedlar ett budskap vidare till en slutmålgrupp, i det här fallet medlemsföretagen.

I Skolverkets intervjustudie angav flera huvudmän att det vore relevant med informationsinsatser riktade mot branscherna. Till branscherna ville Skolverket kommunicera yrkesläraryrket som en karriärväg och poängtera att yrkeslärare är avgörande för branschens överlevnad och utveckling. Uppmaningen i kampanjen var att gå in på Skolverkets webbplats <https://www.skolverket.se/for-dig-som-ar.../arbetsgivare/innehallssidor-arbetsgivare/fler-yrkeslarare-behovs>

6.2 Kommunikativa vägval

I kommunikationskampanjen gjorde Skolverket följande kommunikativa vägval:

- Mitt-i-karriären-barometern²⁰ 2017 visar att 71 procent av svenskarna i åldern 40–55 år vill byta arbetsgivare eller yrkesroll. Endast 13 procent

¹⁹ <https://www.sns.se/forskningsprogram/vard-och-omsorg-i-det-21a-arhundradet> samt *Läraryrket 2019*. Dnr 2018:1500, Skolverket 2019.

²⁰ Mitt-i-karriären-barometern, Folkuniversitetet, 2017.

söker dock aktivt nytt jobb. Den främsta anledningen till detta är att de inte vet vad de vill jobba med. Dessa insikter bidrog till att Skolverket definierade kommunikationens huvudsyfte som att göra yrkesverksamma medvetna om möjligheten att bli yrkeslärare.

- För att skapa träffsäker kommunikation gjorde Skolverket en avgränsning av målgruppen potentiella yrkeslärare både vad gäller ålder och branscher. Åldersmässigt fokuserade myndigheten på 30–55-åringar, ett spann där det är mest sannolikt att de potentiella yrkeslärarna finns. Skolverket gjorde detta val då behörighetskraven för yrkeslärarutbildningen är kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper, vilket förutsätter några år i yrkeslivet. Samtidigt antog Skolverket att man som yrkesverksam inte är beredd att satsa på en högskoleutbildning nära pensionsåldern. De branscher Skolverket fokuserade på är de yrkesområden där det utifrån Skolverkets lärarprognos skulle komma att råda störst brist på yrkeslärare (se ovan 7.1.1. Potentiella yrkeslärare).²¹
- I kommunikationskampanjen valde Skolverket att använda det inarbetade konceptet ”För det vidare”, både vad gäller tilltal och form. ”För det vidare” var en kampanj som syftade till att få fler att söka sig till lärar- och förskolläraryrkena. Därför såg Skolverket att en naturlig fortsättning på kampanjen kunde vara att inrymma även yrkeslärare i konceptet. ”För det vidare” byggde upp webbplatsen fördetvidare.se och använde den i alla sina kommunikationsinsatser. Det var både tydligt och effektivt att fortsätta använda sig av denna webbplats även för yrkeslärare. Skolverket redovisade ”För det vidare” till Regeringen i februari 2019.²²
- Ett av flera syften med kampanjen var att väcka en känsla för det speciella med att vara lärare. Eftersom film är ett bra sätt att kommunicera känslor, valde Skolverket att göra korta filmer för visa vad någons yrkeskunskaper kan betyda för en människa på väg in i yrket. Skolverket lät spela in en film för var och en av de tre utvalda branscherna (se 7.1.1. Potentiella yrkeslärare), vilka också klipptes ihop till en sammanhållen film. Det skapades också ljudfiler utifrån filmerna för att användas i reklamradio.
- Med hjälp av en mediebyrå valde Skolverket ut ett antal kanaler där målgruppen potentiella yrkeslärare finns: radio, bio, sociala medier samt dags- fack- och veckopress, både digital och tryckt media.

6.3 Informationskampanjens genomförande

Informationskampanjen kom att pågå mellan september och december 2019.

²¹ Lärarprognos 2019. Dnr 2018:1500, Skolverket 2019.

²² Fortsatt informationskampanj om lärar- och förskolläraryrkena. Dnr 2016:0805.

Från och med vecka 35 2019 gick Skolverket ut med information riktad mot *potentiella yrkeslärare* i ett stort antal kanaler i form av film, ljud samt digitala och tryckta annonser. Samtidigt informerade Skolverket huvudmän och rektorer samt branscher om yrkeslärarbristen och vilket stöd Skolverket kan erbjuda.

Skolverket informerade *rektorer och huvudmän* via skolverket.se och via nyhetsbrev. *Branscherna* informerades via Skolverkets kontaktvägar, de nationella programråden och olika nätverk där Skolverket deltar, samt via World Skills Swedens kommunikatörsnätverk. Skolverket har också informerat om statsbidraget för branschernas egna insatser för fler yrkeslärare.

Under ansökningsperioden till universitet och högskolor, gjordes en paus i kampanjen för att lämna plats åt UHR:s informationskampanj²³ om vägar in i lärar- och förskolläraryrkena. I denna kampanj kom behovet av fler yrkeslärare att ha en framträdande roll. I mitten av oktober återupptog Skolverket sin informationskampanj.

Inför kampanjen uppdaterade Skolverket fördetvidare.se med nytt innehåll och den nya sammanklippta filmen (se ovan 6.2 Kommunikativa vägval). Webbplatsens nya innehåll fokuserade på yrkeslärare och när kommunikationsinsatserna för fler yrkeslärare startade, är det informationen om yrkesläraryrket som syns först. Från fördetvidare.se finns också länkar direkt till studera.nu, där det bland annat framgår vad som krävs för att bli yrkeslärare och antagning.se, där man kan söka till olika högskoleutbildningar.

6.4 Resultat av kommunikationskampanjen

- **Radio.** Ljudfilerna spelades 255 gånger i Power hit radio, Bandit Rock och Guldkanalen. Det resulterade i 9,5 miljoner bruttokontakter och 2,3 miljoner unika lyssnare som lyssnade i snitt fyra gånger.
- **Bio.** Den sammanklippta filmen (se ovan 6.2 Kommunikativa vägval) visades på biografer över hela Sverige under perioden 25/10–1/11 2019 och nådde 439 205 biobesökare.
- **Sociala medier.** På *Facebook* och *Instagram* visades Skolverkets branschspecifika filmer 1 296 102 gånger och hade en klickfrekvens på 1,5 procent. Utfallet kan jämföras med branschsnittet med en förväntad klickfrekvens på 1 procent för Facebook, 0,5 procent för Instagram.
- På **Youtube** visades de branschspecifika filmerna vid 273 716 tillfällen och hade en klickfrekvens på 1,5 procent.
- **Digitala annonser i dagspress mm** (till exempel dn.se, gp.se, sydsvenskan.se, teknikensvärld.se, alltommat.se, alltihemmet.se, expressen.se, amelia.se, va.se, privataaffärer.se, skönahem.se.). Hela annonsen (den sammanklippta filmen) visades 265 885 gånger på dessa sajter och resulterade i 985 klick till fördetvidare.se

²³ <https://www.studera.nu/att-valja-utbildning/lararutbildningar/lararutbildningsguiden/yrkeslarare/>

- **Google Display Network** (nätverk av webbplatser via Google). Här visades Skolverkets annonser 2 220 260 gånger och hade en klickfrekvens på 0,66 procent. Utfallet kan jämföras med branschsnittet med en förväntad klickfrekvens på 0,1–0,2 procent för Google Display Network.
- På **Google sök** visades våra annonser 48 576 gånger och hade en klickfrekvens på 5,1 procent. Utfallet kan jämföras med branschsnittet med en förväntad klickfrekvens på 1–2 procent för Google sök.
- **Fackpress** (tryckt och digital). Annonseringen i fackpress har uppskattningsvis nått mellan 850 000–1 000 000 läsare. På de tillhörande sajterna har klickfrekvensen varit upp till 0,1 procent, vilket är en förväntad nivå. Intresset för att klicka sig vidare har varit varierande i olika branscher.
- När kampanjen startade den 2 september 2019 ökade **trafiken till fördetvidare.se** markant. Som mest besökte 1 250 personer webbplatsen på en och samma dag. Det totala antalet besökare var 29 108 under hela kampanjperioden.

6.4.1 *Analys av kampanjen*

Genomslaget av kampanjen på radio blev bättre än förväntat med hela 9,5 miljoner bruttokontakter. På de olika tidningssajterna såg många en kortare del av den sammanklippta filmen och valde sedan att klicka sig vidare till fördetvidare.se.

Sett utifrån mediabranschens snitt är klickfrekvensen mycket bra för Facebook, Instagram, Google display och Google sök.

En annonskampanj kan syfta till att driva visningar av något, exempelvis en film, eller klick till en webbplats. Med ”För det vidare” var syftet i första hand att väcka en känsla och göra målgruppen medveten om möjligheten att bli yrkeslärare. Statistiken visar att informationskampanjen har lett till ett stort antal klick, men att mäta och isolera effekten av denna kampanj, i vilken grad den väckt ett intresse av att bli yrkeslärare är svårare utvärdera och inte möjlig på kort sikt. Det är också svårt att mäta ett resultat av just denna kampanj då det pågår många satsningar samtidigt för att öka intresset för läraryrket.

6.5 Samordning med andra kampanjer

Under kampanjperioden samordnade Skolverket sin kampanj med World Skills Swedens och Universitets- och högskolerådets olika informationskampanjer, eftersom alla kampanjer vände sig till samma målgrupper men med lite olika fokus i budskap. Skolverket och World Skills Sweden fokuserade på att lyfta yrkesläraryrket medan Universitets- och högskolerådet mer konkret uppmanade till att söka yrkeslärarutbildningen.

7. Ökat antal sökande till yrkeslärarprogrammet

Skolverket har under 2019 genomfört ett antal aktiviteter för att öka intresset för att vilja bli yrkeslärare. Till yrkeslärarutbildningen har antalet sökande under denna period ökat med följande:

- Till ht 2019 ökade antalet förstahandssökande till yrkeslärarutbildningen med 191 sökande, en ökning med 17 procent jämfört med motsvarande period 2018.²⁴
- Till vt 2020 ökade antalet förstahandssökande till yrkeslärarutbildningen med 150 sökande, en ökning med 12 procent jämfört med ht 2019.²⁵

Under den tid Skolverkets kampanj pågått har också World Skills Sweden och UHR genomfört informationsinsatser. Det är inte möjligt att i en utvärdering isolera effekterna av just Skolverkets informationsinsats för att få ett mått på i vilken utsträckning den bidragit till ökningen av antalet förstahandssökande. Det går inte heller att i nuläget isolera de tre organisationers samlade informationsinsatser från andra samhällsliga faktorer som kan påverka människors val av yrkesbana. För att få kunskap om i vilken utsträckning och på vilket sätt attraktiviteten hos yrkesläraryrket förändrats och att se yrkeslärare som en möjlig karriärväg krävs en mer långsiktig och omfattande utvärdering.

8. Diskussion

Skolverkets lärarprognos pekar på att bristen på behöriga yrkeslärare kommer att vara stor under kommande år. Skulle intresset för yrkesutbildningar i gymnasieskolan och inom kommunal vuxenutbildning öka, relativt dagens nivåer, skulle bristen på yrkeslärare sannolikt också komma att bli än större. Om däremot trenden fortsätter, att de yrkesförberedande programmens attraktionskraft fortsätter att minska, kan behovet av yrkeslärare inom gymnasieskolan minska.

En fortsatt negativ elevutveckling för yrkesprogrammen hotar arbetslivets framtida kompetensförsörjning, därför har staten och arbetslivet ett gemensamt intresse av att vända utvecklingen. Utbildade, kompetenta och kunniga lärare är en nyckelfaktor för en kvalitativ undervisning, vilket i sin tur har betydelse för utbildningars attraktionskraft. Utbildade yrkeslärare är därför betydelsefulla för att elever ska vilja söka yrkesutbildningar.

Bristen på yrkeslärare är alltså negativ ur flera aspekter. Lyckas skolhuvudmännen inte rekrytera utbildade yrkeslärare finns en risk för en negativ spiral där försämrad tillgång till yrkeslärare leder till sänkt attraktionskraft för gymnasiala yrkesutbildningar vilket i sin tur leder till att färre söker sig till dessa. Detta i sin tur skulle göra den framtida kompetensförsörjningen ännu mer prekär. Skulle däremot elevintresset för yrkesprogrammen öka finns det inte yrkeslärare för att möta en expansion av yrkesutbildningarna.

²⁴ Antagning till högre utbildning höstterminen, UHR 2019.

²⁵ Antagning till högre utbildning vårterminen, UHR 2020.

De utmaningar Skolverket ser i arbetet med att göra yrkesläraryrket attraktivt är inte bara en fråga om lönenivå, utan lika mycket en fråga om möjligheten för yrkeslärare att få kompetensutveckling inom yrket. Inom framför allt branscher med snabb teknikutveckling kommer det att krävas stora utbildningsinsatser för att lärarna ska vara uppdaterade inom sitt yrke.

Skolverket ser också en utmaning i att så många förstahandssökande till yrkeslärarutbildningen faller bort i valideringsprocessen. Valideringen av yrkeskunskaper kan behöva ses över och förändras så att den bättre tillgodoser det specifika med att dokumentera ett yrkeskunnande.

9. Skolverkets fortsatta arbete

Skolverket kommer att fortsätta arbetet med att stödja skolhuvudmän i deras arbete med rekrytering av yrkeslärare. En viktig del i detta arbete är att stödja huvudmän i deras arbete med att bygga upp lokala och regionala nätverk med hjälp av yrkeslärare, apl-samordnare och handledare. Endast med långsiktiga insatser går det att minska lärarbristen. En viktig del i detta arbete är Skolverkets handledarutbildning.

Skolverket kommer också fortsätta sitt utvecklingsarbete med de nationella programråden, så att deras information kan bli mer relevant för skolhuvudmän och lokala programråd och stödja arbetet med att bygga upp lokala och regionala nätverk.

Skolverket kommer att se över möjligheten att använda delar av den genomförda informationskampanjen i ett fortsatt informationsarbete. Erfarenheterna av den genomförda kampanjen och delar av det framtagna materialet kan fortsättningsvis användas i Skolverkets sociala kanaler.

Bilagor

Bilaga 1. *Andel yrkeslärare inom gymnasieskolan med pedagogisk högskoleexamen 2018 – 19, Skolverket 2019*

Bilaga 1	Antal heltids-tjänster	Totalt antal	Varav kvinnor	Varav män	Antal med ped. examen	Andel %	Tillsvidareanställda antal	Andel %
Lärare yrkesämnen	6 668	8 426	3 176	5 250	4 808	57,1	6 800	80,7
<i>därav huvudsakliga-yrkesämneskategorier</i>								
barn- och fritid	383	624	440	184	530	84,9	540	86,5
bygg- och anläggning	912	1 004	45	959	491	48,9	774	77,1
el- och energi	824	997	66	931	490	49,1	779	78,1
fordons- och transport	988	1 073	93	980	510	47,5	842	78,5
handels- och administration	431	595	382	213	404	67,9	468	78,7
hantverk	399	507	447	60	305	60,2	401	79,1
hotell- och turism	163	201	152	49	136	67,7	172	85,6
industriteknik	450	582	49	533	279	47,9	482	82,8
naturbruk	619	885	447	438	443	50,1	739	83,5
restaurang- och livsmedel	480	568	300	268	406	71,5	505	88,9
VVS och fastighet	216	249	7	242	96	38,6	179	71,9
vård och omsorg	523	675	599	76	463	68,6	550	81,5
övriga yrkesämnen	280	551	180	371	312	56,6	443	80,4

Bilaga 2. Andel yrkeslärare inom kommunal vuxenutbildning med pedagogisk högskoleexamen 2018 – 2019, Skolverket 2019

Bilaga 2	Antal heltids-tjänster	Totalt antal	Varav kvinnor	Varav män	Antal med ped. examen	Andel %	Tillsvidare-Anställda antal	Andel %
Lärare yrkesämnen Kommunal vuxenutbildning	1 109	1 511	1 035	476	982	65,0	1 210	80,1
<i>därav huvudsakliga- yrkesämneskategorier</i>								
barn- och fritid	96	132	121	11	124	93,9	107	81,1
bygg- och anläggning	50	75	6	69	23	30,7	57	76,0
el- och energi	16	33	0	33	13	39,4	27	81,8
fordons- och transport	70	91	10	81	42	46,2	58	63,7
handels- och administration	28	48	30	18	32	66,7	35	72,9
hantverk	33	54	33	21	30	55,6	43	79,6
hotell- och turism	4	5	3	2	2	40,0	5	100,0
industriteknik	49	84	7	77	37	44,0	66	78,6
naturbruk	29	54	26	28	24	44,4	42	77,8
restaurang- och livsmedel	68	84	47	37	51	60,7	68	81,0
VVS och fastighet	9	16	1	15	5	31,3	13	81,3
vård och omsorg	639	805	736	69	583	72,4	666	82,7
övriga yrkesämnen	18	32	17	15	18	56,3	25	78,1
Lärare övriga ämnen	10	44	28	16	41	93,2	40	90,9

Bilaga 3 Slutrapport från referensgruppen för kompetenskartläggning. Slutsatser och förslag från arbete utfört våren 2019, Universitets- och högskolerådet 2019.